

Quo vadis escola?

Si no la canvia el docent, la canvia el jovent

1. La comunicació i cultura de masses caracteritza la nostra societat, és un fet social.

Ens engloba a tots i en primer lloc al jovent per a qui representa identitat en comparació amb la generació anterior. La cultura de masses pot comportar un progrés perquè és un directori cultural on es pot escollir (Alain Touraine) i en democratitza l'accés. És així si amb decisió pròpia hom desenvolupa una cultura personalitzada. Contràriament serà instrumentalització si hom consumeix pel simple criteri de la majoria, estenent l'anòmia social que és l'ofec de la democràcia.

I cal tenir present que per desenvolupar una cultura personalitzada cal saber triar, cal tenir criteri, i que per tenir criteri cal pensar i haver seleccionat uns marcs de pensament que donin coherència al raonament. Res de tot això, que és anterior al gest d'escollir, no és possible si no es tenen uns bons fonaments lingüístics i de coneixement. No és que la possibilitat d'escollir "per se" creï coneixement, sinó que només el pot crear si el receptor sap escollir o té clares les línies de discriminació.

Una de les millors maneres per bandejar una proposta és portar-la a la perfecció, es fa impossible d'executar. I la millor manera de fer inassolible el coneixement és oferir-ne tant que sigui impossible discriminar què ens és realment útil i què no. S'ha optat per aquesta solució i així el coneixement continua en mans dels especialistes. Per tant, és normal que hi hagi instrumentalització i que la línia de pensament majoritari sigui el criteri de la majoria. Que és un no criteri transformat en acte.

Avui es possible argumentar que les persones i les societats són formades pels mitjans que dominen el moment en el qual viuen (McLuhan, 1964), i de fet es possible afirmar que la forma en que es produeix el processament de la informació es veu afectada pel tipus de mitjans que tenim a l'abast i que utilitzem de forma continua. Ara bé, actualment els nostres joves estan dins d'una societat del coneixement que es veu fonamentada per una forta presència de les TIC. Això anterior suposa des del perfil formatiu valorar que els processos d'ensenyança i d'aprenentatge es donen en un escenari molt diferent que fa un parell de dècades. Es a dir, les noves tecnologies no només estan en les aules sinó que en l'entorn quotidià dels nostres aprenents i per tant la seva forma d'accedir a la informació i també de generar coneixement formal/informal depèn, entre altres variables, de si el contingut o l'àrea temàtica l'interessa i si l'aporta alguna cosa més que allò que actualment es dona en les aules.

A l'educació en l'era de la globalització no se li pot sostreure ni la possibilitat d'accedir a tota mena d'informació ni d'utilitzar els dispositius tecnològics que ho fan possible. Si l'escola va ser creada per a una societat de la impremta i de la producció de llibres, avui cal recrear la institució escolar incorporant els dispositius de forma eficaç els dispositius i aplicacions digitals que ens ofereixen informació i formació de qualitat mitjançant les tecnologies que ja disposen els nostres joves. Amb tot, volem subratllar la funció englobant de la institució escolar a través de la història, com l'humà actual engloba en sí mateix l'humà del Renaixement, l'humà d'un

món dual de terra i cel, l'humà dels assentaments agraris, l'humà primordial dels temps prehistòrics. Mirant-ho amb les tecnologies de la informació i els mitjans de comunicació observem com els continguts que transmeten es treuen de l'actualitat o del patrimoni cultural de la Humanitat acumulat al llarg dels segles i de les diferents civilitzacions. (Segueixen vigents per a nosaltres, ciutadans d'Occident, els relats bíblics, les narracions d'Homer, el teatre grec i romà, el teatre o la música barroca, el romanticisme, el nouveau art...)

En aquest punt cal remarcar que per a poder ser capaços de triar/seleccionar ens cal saber moltes coses i saber-ne la seva funció i incidència en la societat a través del temps. I per a poder saber i entendre ens cal un gran bagatge lingüístic.

2. Ara som "i-persons." Vivim en la societat digital i cal activar les competències digitals personals.

Vivim a l'era Internet i sempre podem tenir al nostre abast un dispositiu (*smartphone, tauleta ordinador...*) que ens permet: tenir accés a qualsevol informació que puguem necessitar (*immensa memòria auxiliar*), comunicar-nos amb tothom (*compartir, preguntar, difondre creacions*), fer tot tipus de gestions (*compres, tràmits...*) i disposar una potent eina per a registrar i processar tot tipus de dades (*càmera, eines de càlcul, editors de textos i gràfics...*). Però es clar l'era digital ens demana aprenentatges i pràctiques que es situïn dins d'un escenari global, flexible i perquè no dir-ho, complex des dels mateixos arrels que suposa la comunicació amb dispositius digitals i l'intercanvi d'idees i coneixements de tota mena per la societat en xarxa d'avui.

La competència digital s'ha reconegut com una de les vuit competències clau per la Unió Europea en el marc dels aprenentatges al llarg de la vida allò que s'anomena "LifeLong Learning". En aquest sentit haurem d'assumir que com formadors i formadores hem de garantir a tothom assolir la competència digital per tal de poder utilitzar aquests dispositius (*de manera eficaç, eficient, segura, en qualsevol lloc i moment... i sempre orientada a la cultura*) en moltes de les seves activitats (*treball, oci, formació a llarg de la vida...*), ja que aquestes COMPETÈNCIES DIGITALS que ens transformen en "i-persons" resulten cada vegada més imprescindibles per a viure en aquesta societat ubicada entre el món físic i el ciberespai.

I per a desenvolupar aquestes competències, a més d'integrar-les en el currículum, cal que els joves estudiants tinguin de manera normalitzada dispositius digitals a les aules (*de l'escola o propis –en els cursos superiors-*) i que els puguin utilitzar quan sigui adient en les seves activitats d'aprenentatge. Així tindrien accés a la cultura de prestigi, la més consolidada, per les vies actuals. Llavors el paper dels professionals de l'educació es clau i potser determinant en la inclusió d'aquestes noves eines en les aules. Però aquesta inclusió ha d'estar degudament fonamentada i donar un valor afegit a les experiències d'aprenentatge que es poden promoure amb les noves tecnologies.

Aleshores com comunitat educativa, en especial els docents, ens trobem en un canvi de paradigma de les actuacions vinculades als processos d'ensenyança i d'aprenentatge. Per tant cal assumir que si no ho canviem els docents, va creixent l'objecció escolar i ens trobem amb uns problemes de disciplina que encara ens ho posen més difícil.

3. Els reptes: amb recursos tan potents cal actualitzar el currículum i redefinir les capacitats que l'estudiant ha d'activar en la nova cultura. També cal abordar les noves competències que necessita el docent.

L'educació (Paideia, Humanitas) incorpora a la cultura de la societat als estudiants, orienta en cada cas el seu desenvolupament (*físic, cognitiu, emotiu-volitiu, ètic-social, espiritual o de sentit, comunicatiu, artístic...*) i la construcció de la seva identitat/projecte vital, i els prepara per viure com a persones saludables, bones, equilibrades i útils a la societat. Per això, si ha canviat la cultura (*estem a l'Era Internet*) i, també, les capacitats potencials dels estudiants (*ara "i-persons" empoderats amb l'omnipresent tecnologia*), cal actualitzar els objectius i els mètodes pedagògics per assolir aquelles mateixes finalitats de l'educació que havíem projectat.

Malgrat que ara la informació és omnipresent (*Google, Wikipedia...*), avui com ahir cal tenir en la memòria un ampli vocabulari, consolidar uns coneixements bàsics (*per pensar, parlar, llegir*) i desenvolupar un adequat sistema de valors; però a més a més, per tal d'afrontar els reptes de la complexa i canviant Era Internet, necessitem nous sabers i desenvolupar millor algunes capacitats, *com ara, la creativitat, la reflexió crítica, l'autoconeixement, l'autonomia/emprenedoria, el treball col.laboratiu, els idiomes, l'aprendre a aprendre...*

Per a poder fer servir les possibilitats que ens posa a disposició la tecnologia no n'hi ha prou amb saber fer anar les eines, sinó que el més important continua sent la capacitat de la persona per discriminar i triar aquells coneixements que li són útils per l'objectiu que pensat.

És evident que la comprensió d'allò que es llegeix és indispensable per a poder començar a fer ús de la informació que tenim a la nostre disposició. Tot seguit ens cal tenir prou coneixements per a situar allò que hem comprès en un marc general o acotat de coneixement i relacionar-ho internament per a dotar-nos o crear nou coneixement. Nou coneixement que després podem transmetre oralment o per escrit a la resta de la societat o entorn.

I totes les capacitats per a poder fer aquest procés són anteriors a la joventut. És a l'escola on s'han de posar els fonaments i començar a desenvolupar les capacitats que han de permetre a les persones entendre allò que escolten, comprendre el que llegeixen i ser capaços de raonar i expressar-se oralment i per escrit de forma socialment correcta. Cal que es faci un treball molt intens de llengua oral. No que siguin els professors els qui parlin molt, sinó que cada dia i a cada classe –una estona- un o dos alumnes hagin d'explicar una llegenda, un succés, un tema o part d'un tema davant dels companys.

En aquets marc, els nous objectius, l'empoderament dels estudiants amb les TIC i els nous recursos educatius disponibles (*ordinadors, pissarres i tauletes digitals, EVAs, entorn físic i virtual de l'escola...*) exigeixen canvis metodològics, organitzatius i en l'avaluació dels aprenentatges, en definitiva un **nou currículum** coherent amb el present, que prepari per al futur i on els alumnes descobreixin el plaer i la utilitat d'aprendre. *Serem capaços de concretar aquest currículum i la formació que necessitarà el professorat?*

4. El "currículum bimodal": un canvi a l'abast de tots els docents, una oportunitat per als alumnes.

La aplicació del "currículum bimodal" està a l'abast de tots els centres i professors, es pot aplicar de manera completa o parcial i amb més o menys tecnologia (*mínim un ordinador amb videoprojector a l'aula*). Ens situa en un paradigma educatiu més en consonància amb el món actual on els alumnes són més autònoms i, segons les dades de les recerques realitzades, estan més motivats, aprenen més i en general milloren el seu rendiment acadèmic.

Aspectes clau del currículum bimodal: (1) els alumnes coneixen i aprenen a definir els conceptes i fets bàsics de cada matèria (*memorització reconstructiva*); (2) els alumnes construeixen la seva "memòria auxiliar" (*apunts o portafolis,, blog, PLE, Internet...*) i la consulten quan fan exàmens pràctics i activitats orientades al desenvolupament competencial (*recerques, problemes, projectes, assumpció de rols...treballs col.laboratius a l'aula i a l'entorn*); (3) *auto/co/hetero* avaluació continuada; (4) acurada acció tutorial (*detecció de dificultats, orientació personal, acadèmica i professional, suport familiar...*).

El currículum bimodal considera important (avui com ahir) l'adquisició / memorització d'un ampli vocabulari i coneixements de referència (cada professor informa a principi de curs del glossari bàsic de la seva assignatura), ja que el necessitem per poder pensar, parlar, llegir, buscar informació ... i per això proposa tècniques que superen la memorització mecànica basades en conèixer i comprendre, aplicar en múltiples activitats significatives per a l'estudiant i desenvolupar l'habilitat de construir definicions. Per verificar l'aprenentatge dels glossaris bàsics, els alumnes faran exàmens tradicionals, on no podran consultar apunts.

Per altra part, és necessari aplicar unes mínimes tècniques científiques durant les explicacions dels temes per a que el vocabulari específic i indispensable pugui ser assolit per tots els alumnes. Per exemple, el professor pot anar anotant a la pissarra –de forma ordenada i en columna- les paraules clau que va fent servir i un cop acabada l'explicació deixarà temps per tal que els alumnes puguin construir el seu coneixement integrant el que acaben d'escoltar o llegir. També pot anar bé que en uns cinc minuts, per grups de tres o quatre, construeixin unes quantes frases resum sobre l'explicació i després les llegeixin i entre tots seleccionin les més rellevants (que seran les que tothom escriurà a l'ordinador, llibreta...)

D'altra banda el currículum bimodal conscient que els estudiants són/han de ser "i-persons" (*hàbils en l'ús dels seus "sempre a l'abast" dispositius digitals*) **els permet disposar dels seus apunts** (*i si el professor ho considera oportú també l'accés a Internet*) **quan l'objectiu és que realitzin activitats o exàmens pràctics.** *De la mateixa manera que ara que tenim calculadores no té sentit haver de fer llargues divisions (tot i que cal saber dividir), disposant sempre de l'omnipresent Internet resulta absurd que avui els alumnes hagin d'invertir temps en aprendre complexes fórmules ... i que suspenguin exàmens si les obliden; l'important és que amb les eines al seu abast sàpiguin resoldre els problemes en un temps raonable.*

D'aquesta manera, el currículum bimodal proporciona un camí per a la transició de les metodologies didàctiques i avaluatives tradicionals (*suficients en un món passat més senzill i estable*) basades en la memorització de coneixements, cap a unes metodologies on els estudiants puguin usar els dispositius digitals com fan servir el llapis o la calculadora. **L'escola**

ha de reconèixer que avui les persones hem evolucionat, som "i-persons", tenim noves capacitats potencials (com l'accés permanent a qualsevol informació des dels nostres dispositius digitals) i hem d'enfrontar-nos a un món més complex i mutant que exigeix que desenvolupem moltes noves competències... però comptant amb les poderoses i omnipresents eines TIC.

L'aprenentatge escolar ha de garantir **coneixement** disponible que es recorda, **competència** per seleccionar al informació necessària, **pensament** per construir nou coneixement i **habituació** en aplicar el coneixement a la vida.

Martí Teixidó, Mercedes Ahumada, Carme Amorós, Pere Marquès, Felip Ponsatí.

membres de la Societat Catalana de Pedagogia octubre 2013